

Duurzame schoolontwikkeling

Onderzoek de school in!

Leerkrachten en onderzoekers slaan steeds vaker de handen ineen om een vraagstuk vanuit een school te onderzoeken wat kan leiden tot duurzame schoolontwikkelingen. Hiervoor is naast een onderzoekende leerkracht ook betrokkenheid van het hele schoolteam nodig. Hoe stimuleer je schoolbrede leerkrachtbetrokkenheid bij praktijkgericht onderzoek?

TEKST LOUISE KOS EN LOTTE HENRICHS

Onderwijsonderzoek en onderwijspraktijk profiteren soms te weinig van elkaar. Om de kloof tussen beide werelden te verkleinen, zijn er steeds meer interprofessionele samenwerkingen. Een voorbeeld is de Werkplaats Onderwijsonderzoek Utrecht (WOU) waarin leerkrachten en onderzoekers samenwerken aan het beantwoorden van onderzoeksvragen die leven in scholen. Zowel de bij het onderzoek betrokken leerkrachten, schoolleiders als onderzoekers zijn enthousiast over het onderzoeken in de onderwijspraktijk: 'Het is een waardevol project dat diepgang geeft aan de ontwikkeling die wij op school willen doormaken', aldus een leerkracht-onderzoeker. Ondanks dit enthousiasme van de onderzoeksteams, lopen veel scholen aan tegen het achterblijven van schoolbrede leerkrachtbetrokkenheid bij het

onderzoek. Voor sommige leerkrachten kan onderwijsonderzoek voelen als een 'ver-van-mijn-bed-show'. Dit kan bijvoorbeeld komen door onbekendheid met de toegevoegde waarde van het onderzoeken van de eigen onderwijspraktijk, maar ook doordat de 'waan van de dag' weinig ruimte laat voor extra taken. Juist de diversiteit aan ervaringen en expertise van alle leerkrachten in een schoolteam is onmisbaar voor relevant onderzoek. Hun inbreng kan helpen om kwaliteitsbevordering van het onderwijs vorm te geven. Oftewel, schoolbrede leerkrachtbetrokkenheid is hard nodig om duurzame schoolontwikkelingen te bewerkstelligen. Dit roept de vraag op hoe deze betrokkenheid gestimuleerd kan worden, zodat de aanwezige expertise op een school optimaal benut wordt tijdens het doen van onderzoek in de school.

Het betrekken van leerkrachten verhoogt de impact van onderzoek in de praktijk, want zij gaan uiteindelijk met de uitkomsten aan de slag in de klas

PRAKTIJKGERICHT ONDERZOEK

Een school moet zich continu ontwikkelen om de onderwijskwaliteit te borgen en waar nodig te versterken. Schoolontwikkeling kan plaatsvinden wanneer scholen een ontwikkelingsgerichte structuur en cultuur kennen (Godfrey, 2017). Dit betekent dat bijvoorbeeld het stellen van kritische vragen en opzetten van een onderzoek als waardevol gezien wordt. Om een onderzoekscultuur te bevorderen, zijn op zeventien Utrechtse basisscholen leergemeenschappen (zogenaamde WOU-teams) ingericht die praktijkgericht onderzoek uitvoeren, begeleid door een onderzoeker van een Utrechtse hogeschool of universiteit. Centraal staat de gelijkwaardige samenwerking waarbij iedereen vanuit zijn eigen expertise bijdraagt aan het onderzoek (zie figuur 1). De broker heeft hierin een krachtige positie, omdat deze leerkracht als bruggenbouwer dient tussen de onderzoeker, de leerkracht-onderzoekers en het schoolteam.

LESSEN UIT DE LITERATUUR

De gelijkwaardige samenwerking wordt als waardevol ervaren en draagt volgens brokers bij aan duurzame schoolontwikkeling: 'Door de extra tijd die we nu hebben en de extra expertise vanuit de externe onderzoeker, maar ook door het contact met andere WOU-scholen kunnen we grondiger onderzoeken wat we willen en hoe we dit het beste kunnen doen', zegt een leerkracht-onderzoeker. WOU-teams ervaren echter ook dat het onderzoek nog niet genoeg leeft op scholen, wat mede komt door de dagelijkse gang van zaken. Oftewel, de betrokkenheid van het schoolteam is nog een uitdaging. Natuurlijk hoeft niet elke leerkracht onderzoek te doen, maar betrokkenheid (van feedback leveren tot onderzoeken) is wel gewenst voor het komen tot schoolontwikkeling. Ook de leerkrachten buiten het WOU-team kunnen namelijk waardevolle input leveren op basis van hun onderwijservaringen en samen kom je echt verder wanneer het gaat

LOUISE KOS

is leerkracht in het primair onderwijs en Research Master-student aan de Universiteit Utrecht

LOTTE HENRICHS

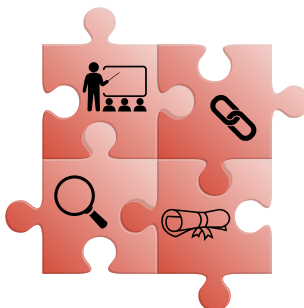
(l.f.henrichs@uu.nl) is universitair docent bij de Graduate School of Teaching en de Academische Lerarenopleiding Primair Onderwijs van Universiteit Utrecht

Leerkracht-onderzoeker

Werkzaam op de desbetreffende school. Draagt bij aan het beantwoorden van de onderzoeksvraag

Onderzoeker

Werkzaam in het hoger onderwijs. Stelt zijn onderzoeksmethodologische expertise in dienst van het uitvoeren onderzoek

Broker

Werkzaam op de desbetreffende school. Leerkracht met onderzoekservaring. Bruggenbouwer tussen de diverse samenwerkende partijen

Student-onderzoeker

Loopt stage op de desbetreffende school. Draagt bij aan het beantwoorden van de onderzoeksvraag

Figuur 1 – Rollen van het Werkplaats Onderwijsonderzoek Utrecht-team

Schoolontwikkeling=

De activiteiten die een school onderneemt om de kwaliteit van het onderwijs en de professionaliteit van de leerkrachten te bevorderen.

om kwaliteitsbevordering van het onderwijs. Onder het motto 'Practice what you preach' wil de WOU-werkgroep zich door onderzoek laten leiden om dit vraagstuk over betrokkenheid aan te pakken. Daarom zetten we de lessen uit de literatuur op een rij die bijdragen aan schoolbrede leerkrachtbetrokkenheid bij onderzoek.

1. EIGENAARSCHAP

Om je als leerkracht betrokken te voelen bij onderzoek, is er gevoel van eigenaarschap nodig. Dit betekent dat je kan meedenken over het onderwerp zodat het relevant is voor je eigen onderwijspraktijk en over hoe het onderzoek wordt uitgevoerd. Juist het betrekken van leerkrachten hierbij verhoogt de impact van onderzoek in de praktijk, want zij zijn het die uiteindelijk met de uitkomsten aan de slag gaan in de klas (Zwart, Smit, & Admiraal, 2015).

2. ALLE NEUZEN DEZELFDE KANT OP

Voor een goede samenwerking binnen een leergemeenschap zijn een groepsidentiteit en gedeelde uitdaging essentiële ingrediënten (Wenger, 1998). Om een groepsidentiteit te ontwikkelen, moet er vanaf het begin

geïnvesteed worden in het creëren van gelijke verwachtingen en intenties. Ook helpt het wanneer iedereen een unieke bijdrage heeft aan het onderzoek. Natuurlijk kan de grootte van de bijdragen verschillen, maar duidelijke taken en waardering voor elkaars bijdragen leiden tot het gevoel dat iedereen belangrijk is. Om daarnaast alle neuzen in het schoolteam dezelfde kant op te krijgen, kan de onderzoeksvraag het beste voortkomen uit de praktijk (Admiraal, Lockhorst, & Van der Pol, 2012). Zo ontstaat er een gedeelde uitdaging om de onderwijspraktijk te onderzoeken. Natuurlijk zijn er ook leerkrachten met minder affiniteit voor onderzoek. Om deze leerkrachten betrokken te houden, is het belangrijk dat zij met de opgedane kennis uit het onderzoek aan de slag kunnen in de klas. Wanneer er echt iets met hun ervaringen en feedback wordt gedaan, zal de leerkrachtbetrokkenheid groeien.

3. KANSEN VOOR PROFESSIONELE ONTWIKKELING

Het helpt daarnaast om de positieve relatie tussen onderzoek en professionele ontwikkeling van leerkrachten te benadrukken. Als leerkracht kun je door het onderzoek reflecteren op je eigen lesgeven en dit verder onderzoeken. Deze onderzoekende houding kan echt de onderwijskwaliteit verhogen én bijdragen aan de ontwikkeling van leerlingen. Zo haal je nog meer uit de leerling!

4. DRAAGVLAK DOOR LEIDERSCHAP

Hoe schoolleiders tegen het onderzoek aankijken, kan schoolbrede leerkrachtbetrokkenheid maken of breken. Daarom is het cruciaal dat schoolleiders openlijk het onderzoek ondersteunen, hun enthousiasme delen en leerkrachten aanmoedigen om opgedane kennis in de klas toe te passen. Het is daarnaast essentieel dat schoolleiders WOU-teams faciliteren in het betrekken van collega's bij het onderzoek. Een gebrek aan tijd en de dagelijkse onderwijspraktijk maakt schoolbrede leerkrachtenbetrokkenheid een uitdaging. Deze uitdaging kan worden aangepaan door het onderzoek te integreren in de jaarplanning. Schoolleiders kunnen bijvoorbeeld taakuren vrijmaken en het onderzoek agenderen tijdens teamvergaderingen en studiedagen. Ook hebben schoolleiders een belangrijke rol in hoe informatie wordt gedeeld. Wanneer dit

Schoolbrede leerkrachtbetrokkenheid is hard nodig om duurzame schoolontwikkelingen te bewerkstelligen

mondeling gebeurt, is het fijn als informatie ook schriftelijk wordt gedeeld met afwezige teamleden. Verder kan het helpen om de resultaten visueel in de teamkamer te presenteren. Het is daarbij belangrijk dat ook het onderzoeksproces wordt gedeeld. Zo is iedereen op de hoogte van wat er gaande is.

WAT DOET DE WOU AL?

Allereerst krijgen eigenaarschap en een gedeelde uitdaging binnen de WOU deels een plek door te werken met bottom-up vraag-articulaties. Scholen geven zelf aan wat er leeft in de praktijk. Hier ligt nog een kans om bij aanvang het hele schoolteam meer te betrekken, zodat ook een groepsidentiteit kan ontstaan. Verder worden brokers aangemoedigd om de voortgang en resultaten te delen met het schoolteam, zowel op meer formele (studiedagen, teammemo, et cetera) als informele (in de teamkamer) momenten. Dit blijft een aandachtspunt, want brokers geven aan dat het delen van informatie er snel bij inschiet. Daarnaast zijn er, in de meeste gevallen, korte lijntjes tussen de WOU-werkgroep en de schoolleiders. Door de dagelijkse gang van zaken is het belangrijk om schoolleiders regelmatig te doordringen van hun cruciale rol wat betreft schoolbrede leerkrachtbetrokkenheid. Op één school resulteerde het vertrek van een inspirerende schoolleider al in het stopzetten van het onderzoek, wat deze cruciale rol benadrukt. Door bijvoorbeeld als schoolleider leerkrachten te stimuleren om naar onderwijs-bijeenkomsten te gaan waar WOU-teams hun resultaten presenteren, zal de betrokkenheid toenemen én vindt er tegelijkertijd professionalisering plaats. Om zicht te houden op het onderzoeksproces, is het belangrijk om te blijven monitoren door bijvoorbeeld halfjaarlijkse procesevaluaties die brokers invullen. Hier ligt voor de WOU-werkgroep nog een kans, want door deze uitkomsten te delen met schoolleiders hebben zij ook beter inzicht in het proces.

GEDULD EN AANDACHT

Het creëren van schoolbrede leerkrachtbetrokkenheid bij onderzoek kost tijd. Dat zal niet van de ene dag op de andere dag gebeuren, wat ook zichtbaar is in de WOU. Uit de procesevaluaties blijkt dat aan het begin van het eerste onderzoeksjaar veel schoolteams

Voordelen praktijkgericht onderzoek

- De onderzoeksmatige werkwijze verhoogt de betrouwbaarheid en kwaliteit van ontwikkelde materialen.
- Praktijkgericht onderzoek stimuleert door onderzoek geïnformeerd handelen in scholen.
- Leerkrachten hebben meer zeggenschap over onderwijsontwikkeling.
- De kloof tussen onderwijsonderzoek en onderwijspraktijk wordt verkleind.

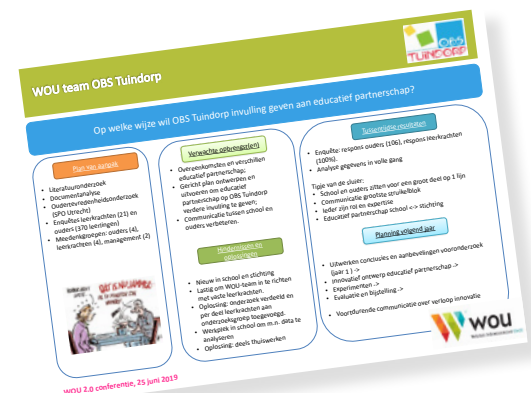
nog niet echt betrokken waren terwijl een jaar later schoolteams al meer betrokken zijn. Dit komt volgens de brokers doordat er expliciet tijd voor het onderzoek is vrijgemaakt in de jaarplanning, teamleden worden aangemoedigd mee te denken en hun feedback serieus wordt genomen. Ook geven scholen waar het onderzoeksproces goed verloopt aan dat het onderzoek bijdraagt aan duurzame schoolontwikkelingen. Dit laat zien dat leerkrachten en onderzoekers gezamenlijk echt een positieve verandering kunt doorvoeren in een school wanneer er gebruik wordt gemaakt van de expertise van alle betrokkenen. Het is dus zeker de moeite waard om te investeren in schoolbrede leerkrachtbetrokkenheid, zodat het doel van praktijkgericht onderzoek bereikt kan worden: het verbeteren van de kwaliteit van het onderwijs.

De literatuurlijst is te vinden op: www.jsw.nl/artikelen

Resultaat van onderzoek

Het resultaat van concreet onderzoek dat heeft plaatsgevonden in een school en heeft geleid tot de presentatieposters van de brokers is te vinden via: <http://onderwijsonderzoekutrecht.nl/presentatieposters-brokers-wou-2018-2020>

Op de hoogte blijven van de ontwikkelingen in het basisonderwijs?

Neem een abonnement op JSW

JSW

nr 5
Januari
2020

Ontvang 10 x JSW

JSW lezen op
tablet en pc

Voor
slechts
€79,95 per
jaar

Studenten
ontvangen
50%
korting

Special

**Positieve
kijk op hoog-
begaafdheid**

Krijg toegang
tot het digitaal
archief
(>1.000 artikelen)

Meer weten?

Ga naar www.jsw.nl of
bel 088-2266692